

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**NIZOMIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**“PSIXOLOGIYA” KAFEDRASI O'QITUVCHISI
SH.A.PARPIEVA TOMONIDAN**

**“UMUMIY PSIXOLOGIYA” FANIDAN
“SHAXS TARAQQIYOTINI DAVRLARGA BO'LISH” MAVZUSIDA
PSIXOLOGIYA TA'LIM YO'NALISHI 101- AKADEMIK
GURUHLARIDA 2020 YIL 16 MAYDA O'TKAZILGAN OCHIQ
SEMINAR MASHG'ULOTINING**

HUJJATLARI

Toshkent – 2020 y

*2020 yil 16 may kuni 1-smena 2-juftlik
P/s 101-guruhda vr 119 auditoriyada
Sh.A.Parpievaning “Umumiy
psixologiya” fanidan “Shaxs
taraqqiyotini davrlarga bo‘lish”
mavzusida ochiq seminar mashg‘uloti
bo‘lib o‘tadi.*

Mavzu: Shaxs taraqqiyotini davrlarga bo'lish

Reja

1. Yoshga oid davrlarning tarixiy kelib chiqish muammosi
2. L.S.Vigotskiy tadqiqotlarida bolalar rivojlanishini davrlashtirish muammosi
3. D.B.Elkonining shaxs davrlashtirish muammosi

Tayanch tushunchalar: Psixologik yosh, rivojlanishni davrlashtirish, madaniy-tarixiy fenomen, ontogenez

Adabiyotlar:

1. E.Goziey "Yosh davrlari psixologiyasi" Toshkent 133-155 betlar
2. E.Goziey "Ontogenez" Toshkent 2010 Nosir nashriyoti 176-213 betlar
3. Z.T.Nishonova, N.G.Kamilova, D.U.Abdullaeva, M.X.Xolnazarov "Rivojlanish psixologiyasi pedagogic psixologiya" Toshkent 2017 , 241-273 betlar
4. Z.T.Nishonova, G.Alimova "Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi" Toshkent 2005
5. SH.A.Do'stmuhamedova, Z.T.Nishonova, S.X.Jalilova, SH.T.Karimova, SH.T.Alimbaeva "Yosh davrlari va pedagogic psixologiya" Toshkent - 2013

Takrorlash uchun savollar

1. Bolalik nima?
2. Jamiyat hayotining murakkablashib borishi bola ruxiyatiga va shaxsiyatiga qanday ta'sir ko'rsatadi?
3. Bola rivojlanishida jamiyatni anglash borliqni o'zlashtirishda asosiy faoliyat turini ko'rsating?
4. Bolalikni ajratishda asos qilib nimalar olinadi?

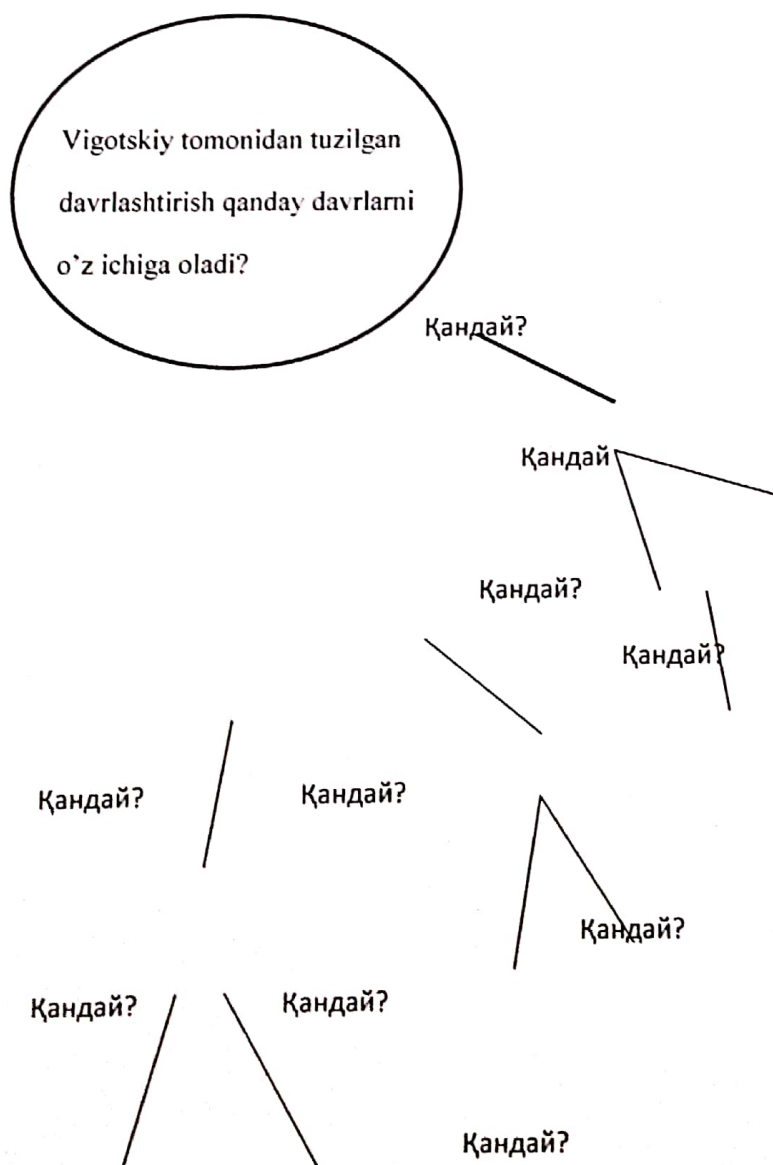
1-o'quv topshiriq
"Tushunchalar tahlili" organayzerini to'ldiring
 1-guruh

Muhim muammoning echimini topishga yordam beradi va "Tushunchalar tahlili" usuli orqali muammo hal qilinadi.

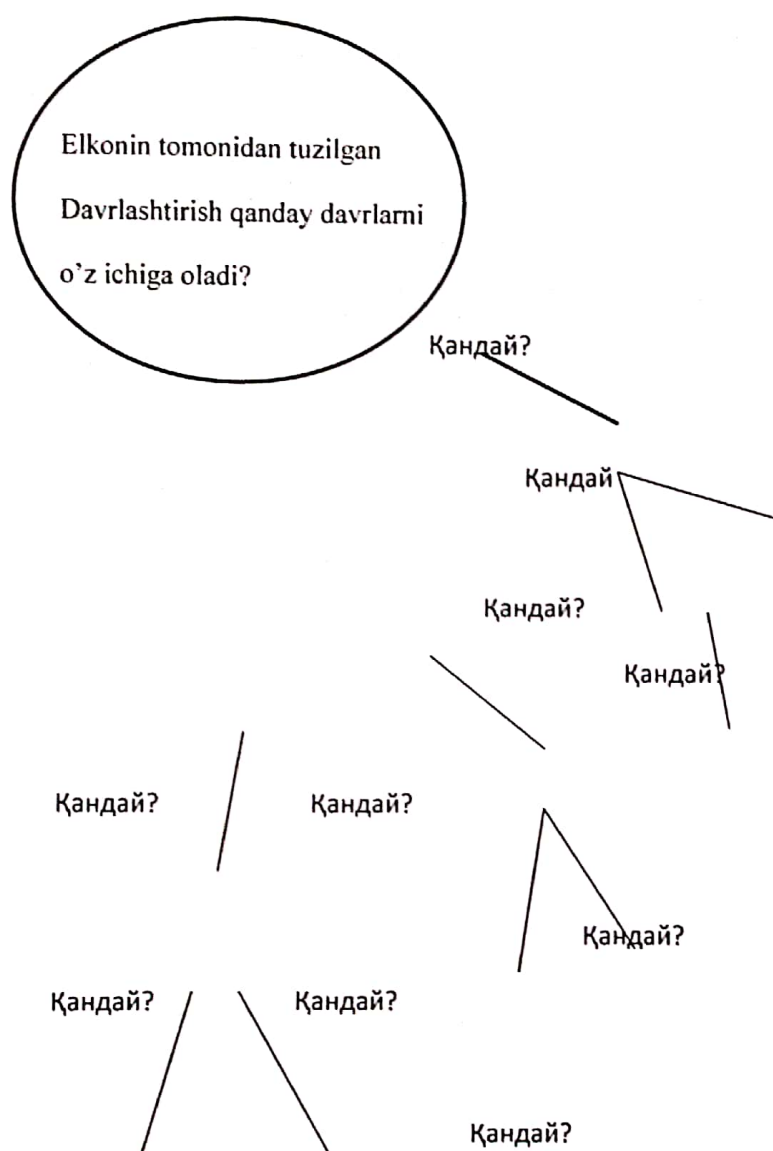
Tushunchalar	Mazmuni
Inqiroz	
Ontogenez	
Filogenez	
Taraqqiyot	

2-o'quv topshiriq

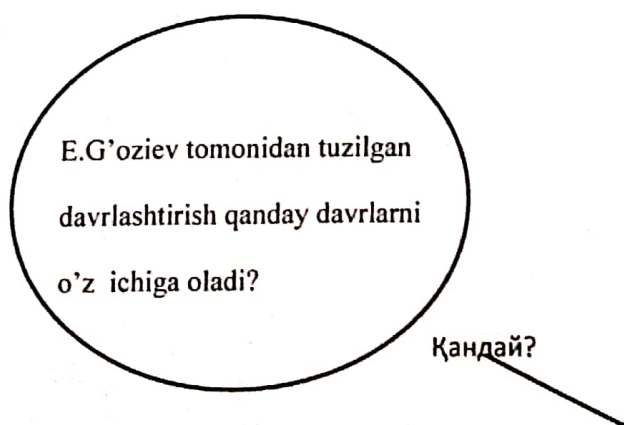
"Қандай" диаграммаси

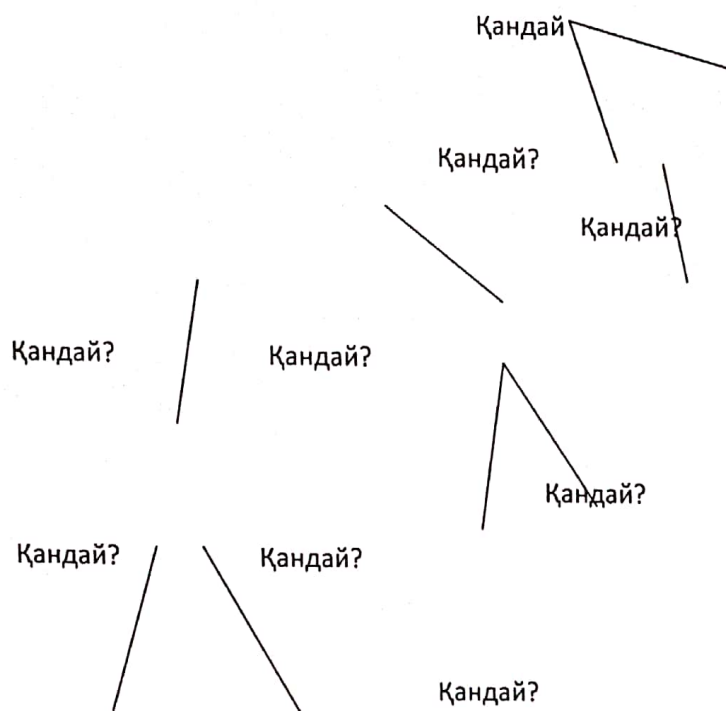

“Қандай” диаграммаси

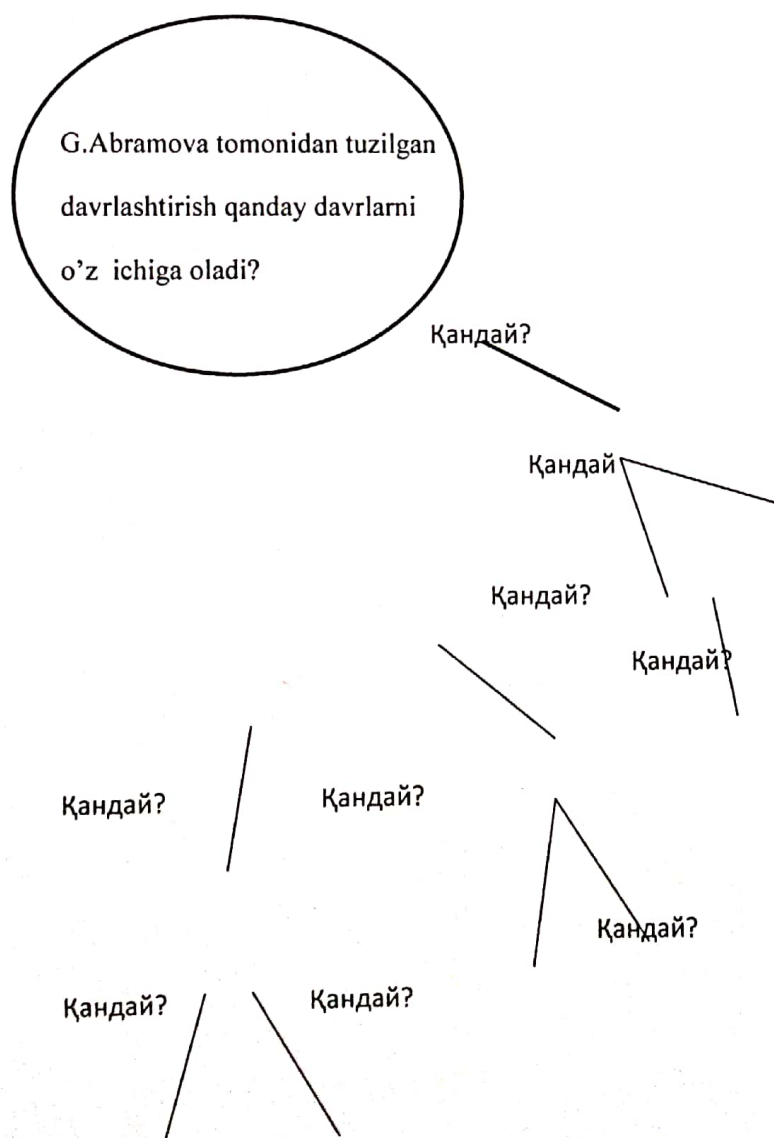

“Қандай” диаграммаси

“Қандай” диаграммаси

Қандай?

3-o'quv topshiriq

■ Л. С. Виготский бўйича инсон тараққиётини даврлаштириш

№	Ёш босқичлари	Хронологик ёш	Ёш инкирозлари
1	Чақалоклик	0 ойдан 2 ойгача	туғилгандаги инкироз
2	Гўдаклик	2 ойдан -1 ёшгача	бирёшинкирози
3	Илк болалик даври	1-3 ёш	учёшинкирози
4	Мактабгачатарбияёши	3-7 ёш	еттиёшинкирози
5	Кичик мактабёши	8-12 ёш	13 ёшинкирози
6	Пубертат (жинсий етилиш) даври	14-17 ёш	17 ёшинкирози.

Д.Б.Эльконин бўйича ёшни даврлаштириш

Ёш даври	Ёш чегаралари	Етакчи фаолият тури
Гўдаклик	0-1 ёш	Бевосита эмоционал мулоқот
Илк болалик	1-3 ёш	Предметли фаолият
Кичик ва ўрта мактабгача ёш даври	3-5 ёш	Ўйин фаолияти
Катта мактабгача ёш даври	5-7 ёш	Ролли-сюжетли ўйинлар
Кичик мактаб ёш даври	7-11 ёш	Ўқиш фаолияти
Ўсмирлик ёш даври	11-15 ёш	Мулоқот
Илк ўспиринлик даври	15-18 ёш	Ўқув-касбий фаолият

Э.Эриксоннинг психосоциал даврлаштириш босқичларида маълум бир хисларга асосланган уларни ёритиш

Гўдаклик даври	(туғилгандан 1 ёшгача): ишонч/ишончсизлик	Бу хислар она меҳри ва ғамхўрлигининг қай даражадалиги билан боғлиқ. Агар оилада эмоционал дискомфорт кузатилса болада ишончсизлик хисси устунлик қила бошлайди.
Илк болалик	(1-3 ёш): автономия/уят ва шубҳа	Бола жамиятда қабул қилинган нормаларга дуч кела бошлаши натижасида унда "Мен қила оламан", "Мен ўзим" ёки унинг акси бўлган кечинмалар юзага кела бошлайди.
Ўйин даври	(3-6 ёш): ташаббускорлик/айбдорлик	Бола ролли ўйинлар орқали ижтимоий тажрибани ўзлаштира бошлайдилар. Ўйин

		жараёнини ташкил этишда боланинг ташаббусини катталар томонидан қўллаб-қувватланиши ёхуд қаттиқ танқид қилиниши мазкур хисларни шаклланишига олиб келади.
Мактаб ёши	(7-12 ёш): меҳнатсеварлик/ноҳуслик	Таълимваъзустидаишлаетақчилликқилади. Тенгдошлари орасидаги мавқеи ва шахслараро муносабатлари унинг шаклланишига ўз таъсирини ўтказади.
Ўспиринлик	(12-13 ёшдан 19-20 ёшгача):	эго-идентификация / роллар алмашинуви. Бу давр "Мен кимман?", "Мен қаерга кетяпман?", "Ким бўлишни истайман?" каби саволларга бирин-кетин жавоб излашни бошлайди ва қадриятлар ўзгариши шаклланади.
Ёшлик	(20-25 ёш): яқинликка интилиш / изоляция	Будавркасбийфаолиятваоилавийҳаётнинг бошланишибиланхарактерланади.
Етуқлик	(26-64 ёш): самарадорлик / инертлик	Ижтимоийҳаёт тарзи, катталаргағамхўрлик, оилавийтурмуш, касбиймуваффақият қабиларбиланбелгиланади
Кексалик	(65 ёшданюкори): яхлит эго / кўнгил қолиши	Нафақага чиқиш инкирози ва яқин кишинини йўқотиш қабилар билан белгиланади.

Ж. Пиаже инсон таракқиётини қуйидагича даврлаштиради

Босқичлар	Даврлар	Хусусиятлар
Сенсомотор (0-1,5 ёш)	0 ойдан 7-9 ойгача 9 ойдан 1,5 ёшгача	гўдақда ўз танасига марказий эътибор қаратилади макон билан амалий интеллект орасида объектив боғлиқлик кузатилади.
Аниқ операциялар (2-11 ёш)	Операцияларгачатайёрлов (2-5 ёш) Аниқ операцияларнинг биринчи даражаси (5-7 ёш) Аниқ операцияларнинг иккинчи даражаси (8-11 ёш)	

Расмий операциялар (11-15 ёш)	11-12 ёшдан 14-15 ёшгача	мантаний, таҳлилий фикрлаш

4-o'quv topshiriq

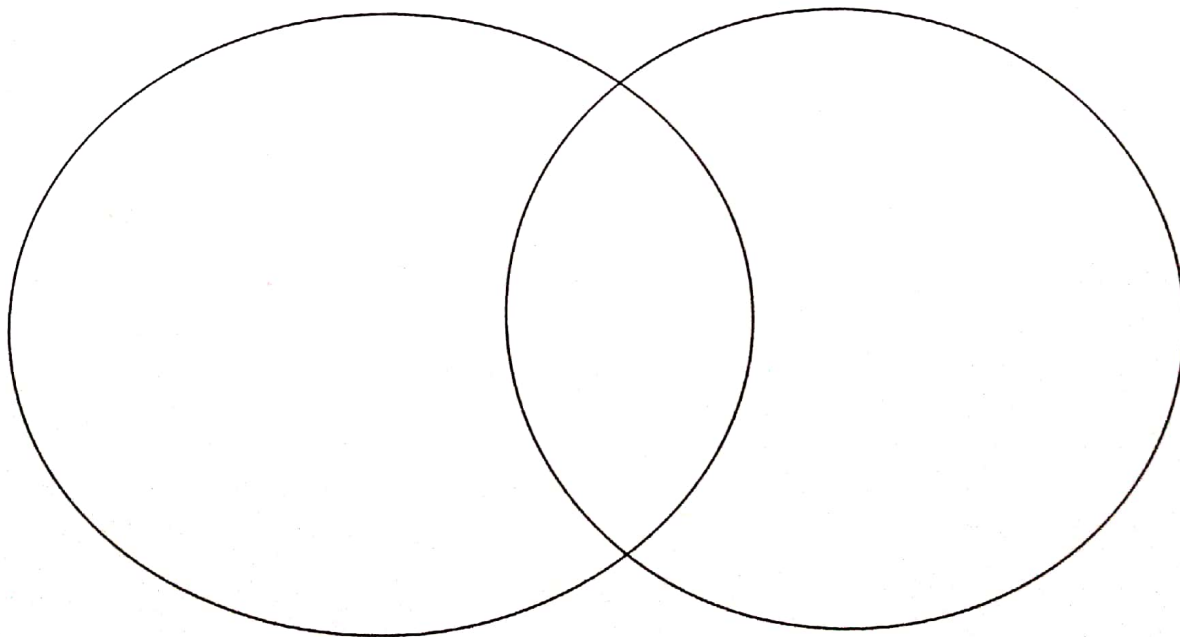

Диаграмма Венна тузиш қондаси билан
танишадилар. Алоҳида/кичик гурҳларда
диаграмма Веннани тузадилар ва
кесишмайдиган жойларни (x)
тўлдирадилар

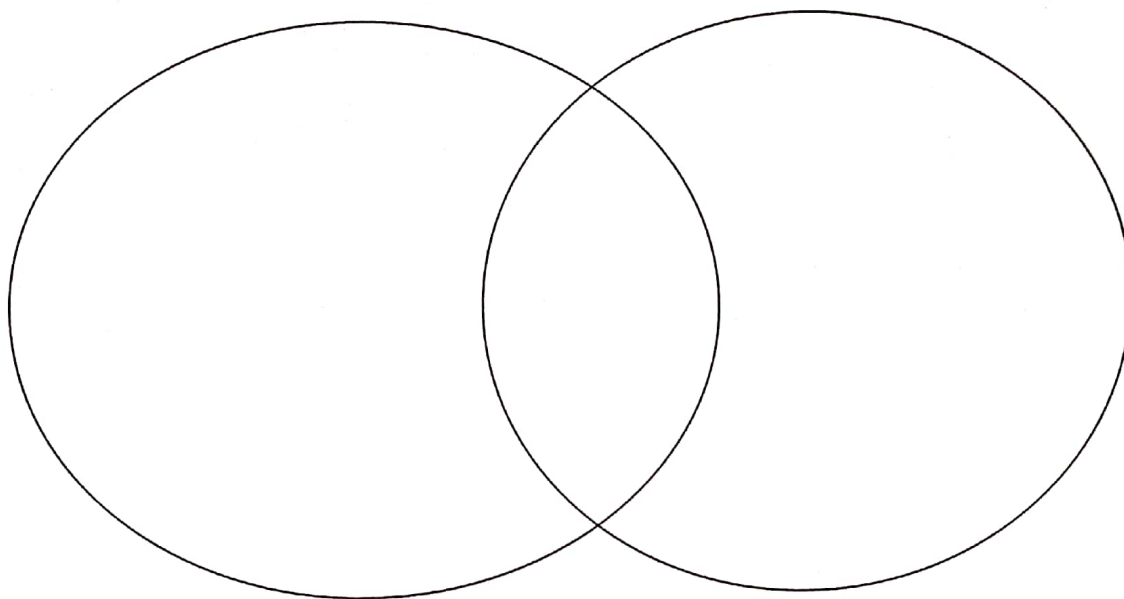
Жуфтликларга бирлашадилар,
ўзларининг диаграммаларини
таққослайдилар ва тўлдирадилар

Доираларни кесишувчи жойида,
икки/уч доиралар учун умумий бўлган,
маълумотлар рўйхатини тузади.

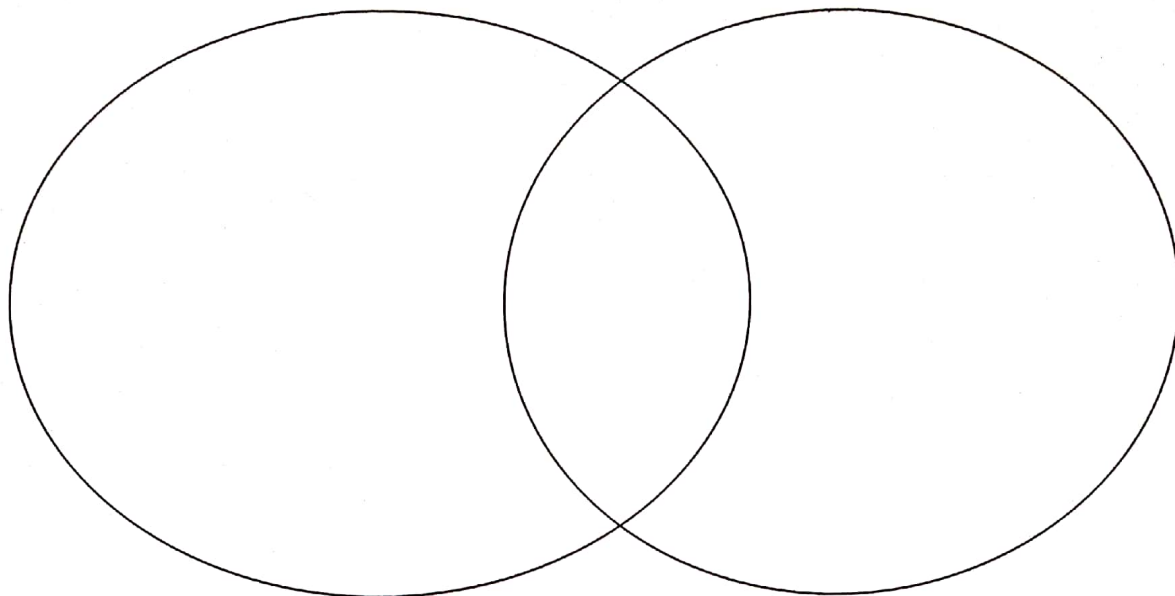
Л. С. Виготский ва Д.Б.Эльконин назарияларининг фарқли ва ўхшашлик
томонларини асослаб беринг

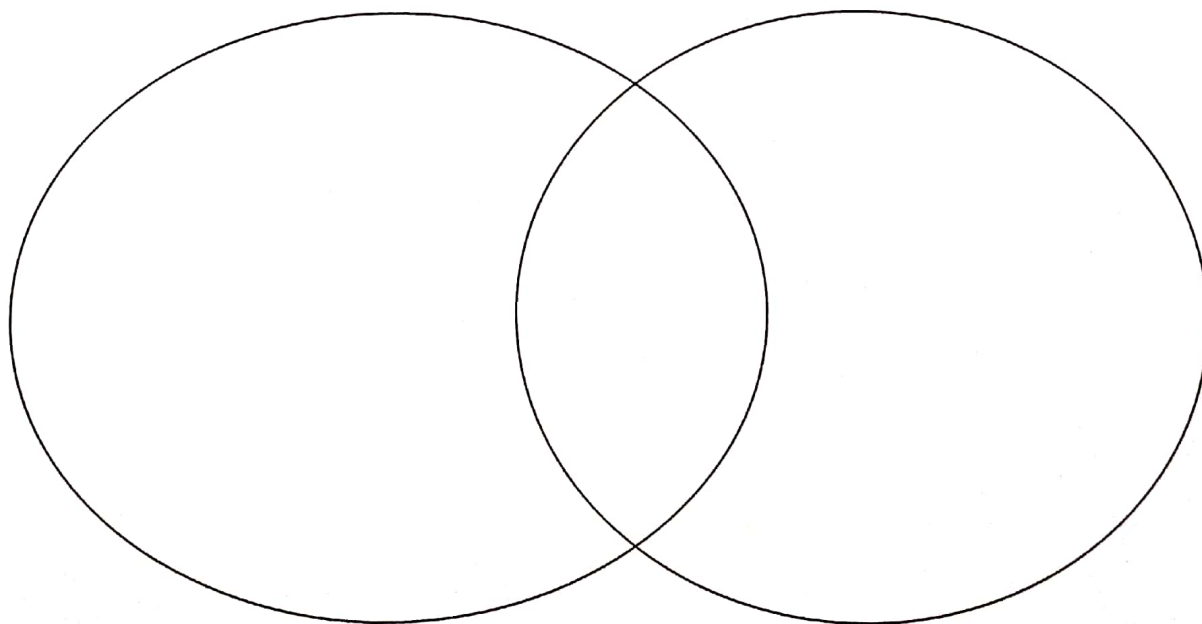
Э.Эриксон ва З.Фрейд назарияларининг фарқли ва ўхшашлик томонларини асослаб беринг

Д.Б.Эльконин ва Э.Эриксон назарияларининг фарқли ва ўхшашлик томонларини асослаб беринг

Л. С. Виготский ва З.Фрейд назарияларининг фарқли ва ўхшашлик томонларини асослаб беринг

5-o'quv topshiriq
FSMUTexnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'rgatadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F-fikringizni bayon eting

S-Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M-ko'rsatilgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U- fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	Uch yosh davri inqirozining kelib chiqish sabablariva echimlarini yoriting
F-fikringizni bayon eting	
S-Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
M-ko'rsatilgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
U- fikringizni umumlashtiring	

2-guruh

Savol	Etti yosh davri inqirozining kelib chiqish sabablari va echimlarini yoriting
F-fikringizni bayon eting	
S-Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
M-ko'rsatilgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
U- fikringizni umumlashtiring	

3-guruh

Savol	O'smirlik davri inqirozining kelib chiqish sabablari va echimlarini yoriting
F-fikringizni bayon eting	
S-Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
M-ko'rsatilgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
U- fikringizni umumlashtiring	

4-guruh

Savol	Qarilik davri inqirozining kelib chiqish sabablari va echimlarini yoriting
F-fikringizni bayon eting	
S-Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
M-ko'rsatilgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
U- fikringizni umumlashtiring	